

133 YIL ÖNCE YAYIMLANAN YUNAN HARFLERİ İLE
TÜRKÇE (KARAMANLICA) BİR
"ROBINSON CRUSOE" ÇEVİRİSİ

Bülent BERKOL

GİRİŞ

KARAMANLILAR, KARAMANLICA VE
KARAMANLI EDEBİYATI ÜSTÜNE

Aşağıda tanıtacağımız "Yunan Harfleriyle Türkçe **Robinson Crusoe Çevirisi**", Karamanlı Edebiyatı'nda, şimdiye kadar tesbit edilmemiş bir çeviridir. İlk kez, bu yazı ile tanıtılmaktadır.

Adı geçen kitabı tanıtmadan önce Karamanlılar, Karamanlıca ve Karamanlı Edebiyatı hakkında kısa bilgiler vermekte yarar vardır.

'Karamanlı' adı 1924 yılına kadar Anadolu'da oturan, Türkçe konuşan ve Türkçe'yi Yunan harfleriyle yazan **Ortodoks Hıristiyan** topluluğuna verilen addır.

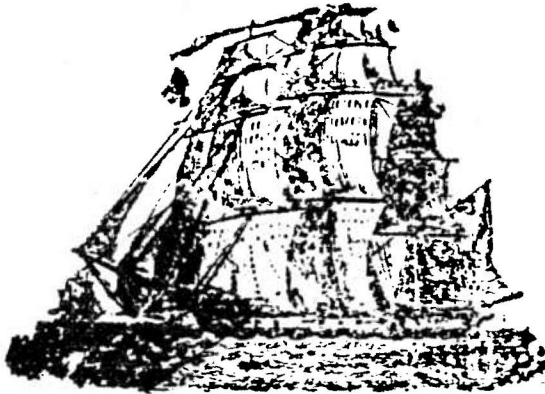
Karamanlılar, Türkçe'den başka dil bilmiyorlardı. Türkçe'yi de Kayseri, Nevşehir 'ağızı'na yakın bir ağız'la konuşuyorlardı. Bu ağız'a, '**Anadolu Karamanlı Ağızı**' denilir. Karamanlıların gelenek, görenek ve davranışları da yaşadıkları bölgelerdeki Türklerle aynıdır. Kültürümüzün etkisini göstermesi bakımından aşağıdaki gözlem de bunu doğrulamaktadır.

"İngiliz BBC Televizyonu'nda gördüğü dökümanter bir filmde "mübâdeleye" zorlanan bir grup Anadolu köylüsü arasında dolaşan "kara cübbeli" bir köy papazı olmasaydı, bunların giyim-kuşamlarıyla, çizgi ve bakışlarıyla, ellerindeki bohça, testi ve çanak-çömlekleriyle Türk olduklarına yemin edebilirdim." ... diyen Sait Demirdal; bk. Sait Demirdal, Bütünüyle Uluborlu, **İst.**, 1968, s. 109-111. (1)

ΡΟΨΙΝΣΩΝ ΚΡΟΥΣΟΣ

ΧΙΚΙΑΓΕΣΙ ΟΛΟΥΠΙ.

Ενταλίο Χανετάνη κατιμιντέν Δανιήλ ζατὲ ἰτιπαρ
λοῦ Χ. Ἐφραϊμ ἀγά μαχτιούμι μεάλι μεβσαμλερί
μεχαρατλού καπιλιετλού τζελεπί Δημητράκης
τζεναπλεφιντέν, ἀλεσσεβι ἰστιμαλ ὄλουγάν Τούρ-
κίτζε λισανηγὰ τερτζουμέ ἔλουνομούστουρ.

ΦΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΝΙΕ

Ἐπιχεινήσαντες Ἀρχιεπίδου Ζήρι ναζαρέτωφ ἑσπουλοῦντες

ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ ΤΑΠΧΑΝΕΣΙΝΤΕ

1853.

"Robinson Crusoe"nin Kapak Sayfası.

Karamanlılara, Osmanlı Arşiv Belgeleri'nde "**Zımmîyân-i Karamân**" veya yalnız "**Karamâniyân**" denilmektedir (2).

Karamanlılar, kendileri için başka adlar da kullanmışlardır: Anadolu Hristiyanları, Anadolu Ortodoks Hristiyanları, Yunanî Lisanını bilmeyen Anadolu'daki Hristiyanlar, Anadolu'lular gibi (3).

Karaman, Osmanlı Devleti'nin bir vilâyetidir. Aksaray, Akşehir, Niğde, Ereğli, Ermenek, Antalya, Fethiye bu vilâyetin sınırları içindedir (4). Bu sınırlar içinde yaşayan ve yukarıda saydığımız özellikleri taşıyan topluluğa bu nedenle '**Karamanlı**' denilmiştir. '**Karamanlı**' adını ilk defa, 1553-1555 yılları arasında İstanbul ve Anadolu'yu dolaşan Alman gezgini **Hans Dernshwam** 'Gezi Kitabı'nda kullanmıştır. Adı geçen gezgin, '**Caramanos**' denilen bir topluluğun İstanbul'un Yedikule semti yakınlarında oturduklarını, Türkçe'den başka dil bilmediklerini, kilisedeki ayinlerini ise, bilmedikleri Yunanca ile yaptıklarını belirtmektedir (5). Evliyâ Çelebi de, Antalya'da Türkçe'den başka dil bilmeyen Hristiyanlardan söz etmektedir (6).

Karamanlıların kökeni hakkında **iki görüş** vardır:

a) Karamanlılar, dilce Türkleşmiş Rumlardır.

b) Selçuklular döneminde Bizanslılarla olan sıkı ilişkiler sonucu Türklerin bir kısmı Hristiyanlığı kabul etmişlerdir ve Karamanlılar, bunların torunlarıdır. Yani, aslen Türktürler (7).

Birinci görüş: S. Hüdaverdioğlu - Theodotos (8), Spiros Vryonnis (9), Sévérien Salavilla (10) benimsemiştir.

İkinci görüş: Câmî Bey (11), János Eckmann (12), Gotthard Jäschke (13), Papa Eftim (14) ve Prof. Mehmet Eröz (15) taraftardır. Dr. Robert Anhegger'in bu konudaki görüşü şöyledir:

"Bildığımız kadarıyla, Türkçe konuşan Ortodokslar iki kökten gelmedir:

1 - Bizans zamanından kalma Hristiyan Türkler: Örneğin, 1500 yıllarında Aksaray, Niğde, Kayseri vs. bölgelerinde aralarında 'yürük' de olan Hristiyanların bulunduğunu biliyoruz. Şer'i Mahkeme sicillerinde Hristiyan ahalinin Türkçe adlar kullandıkları görülmektedir.

2 - Yunancayı bırakıp Türkçeyi benimseyen Hıristiyanlar: Bu, bilinen gerçektir ve 20. yüzyılın başına kadar da devam etmiştir" (16).

Karamanlılar Kayseri, Nevşehir, Niğde, Konya, Karadeniz sahilleri ve İstanbul'da büyük kitleler halinde oturmaktaydılar. İstanbul'un Yedikule, Langa ve Galata semtlerinde Fetih'ten (1453) sonra yerleştirilmişlerdir. Anadolu'nun diğer yerleşim merkezleriyle Suriye, Balkanlar, Basarabya ve Kırım'da ise sayıları daha azdı.

Karamanlılar, diğer Rumlarla beraber Lozan Andlaşması'nın (1923) eklerinden VI. numaralı uyarınca, yerdeğişimi'ne (Mübâdele) tabi tutulmuşlar ve Yunanistan'a göç ettirilmişlerdir (17): Yerdeğişiminde, Karamanlıların sayıları 1 milyon civarındaydı. Bu dönemde Türkiye'nin nüfusu 12 milyondur.

Karamanlıların; 'Yunan Alfabeti' ile Türkçe yazdıklarını belirtmiştik. Yunan Alfabeti'nde 24 harf vardır. Türkçe'de ise ses sayısı (ñ ve ħ) de sayılırsa 31'dir. Yunan Alfabeti, Türk seslerini göstermede, yetersizdir. Karamanlılar, Yunan harfleriyle gösterilmesi imkânsız olan (c, ç, ħ, ı, j, ö, ş, ü) seslerini "harf çiftleri" ve "yazı çevrim işaretleri" ile göstermişlerdir. 1820'lerden sonra Karamanlı Alfabeti gelişi-güzellikten kurtulup bir takım yazım kurallarına bağlanmaya başlamıştır. Ancak, Karamanlıca'da yazım ile ilgili sorunlar hiç bir zaman tam olarak çözümlenememiştir.

János Eckmann, Karamanlıca eserleri üç grupta toplamaktadır :

"1 - Doğrudan doğruya edebi Türkçe ile yazılmış eserler: Bunlar, aslen Arap harfleriyle yazılmış Türkçe eserlerin Yunan harfli basımlarıdır.

2 - Halk unsurlarıyla az-çok karışık yazı dili ile yazılmış eserler.

3 - Karamanlı 'Halk dili' veya ona çok yakın bir dille yazılmış eserler" (18).

Karamanlıca eserlerde Türkçe sözcüklerin yanısıra Yunanca sözcükler de kullanılmıştır. Yunanca sözcüklerin ekleri ise Türkçe'dir. XIX. yüzyılın sonlarına doğru yayımlanan eserlerde Yunanca sözcüklerin sayısının arttığı görülmektedir.

Karamanlıca eserlerde sözcükler ve sözdizimi (sintaks) Türkçenin özelliklerini korumaktadır.

Karamanlılar, gittikleri Yunanistan'da '**Anadolu lisanı**' dedikleri Türkçeyi kullanmayı sürdürmüşlerdir. Yaşlılar, Yunancayı öğrenememişlerdir. Yeni kuşak ise, Türkçeyi 60 yıl önce kullanılan Kayseri, Nevşehir ağzına yakın bir şekilde konuşmaktadırlar.

Bir kişinin Karamanlı olup-olmadığı dün olduğu gibi, bugün de 'Soyadı'ndan anlaşılmaktadır. Yunanistan'da, '**Oğlu**' ile biten soyadları kişinin Karamanlı olduğunu gösterir. Örneğin: Hüdaverdioğlu, Papazoğlu, Kaplanoğlu gibi. Anadolu'da yaşadıkları dönemlerde, bunların adları da eski Türk adlarıydı.

Karamanlılar 1584-1924 yılları arasında '**Yunan harfleriyle Türkçe**' zengin bir edebiyat oluşturmuşlardır. Karamanlı Edebiyatına ait eserleri, "**Yazma**" ve "**Basma**" diye iki grupta toplayabiliriz.

Basma eserlerin sayısı 500 civarındadır. Kitaplar Venedik, Bükreş, Atina, Amsterdam, Viyana, İstanbul, İzmir ve Trabzon'da basılmıştır. Kitapların büyük bir kısmı dinî eserlerdir. Bunların yanında Edebî, Felsefî, İlmî, Tıbbî, Ticarî, Hukukî kitaplar da vardır. Çok sayıda dilbilgisi kitapları ve sözlükler de basılmıştır. Bu kitaplara örnek olarak, Fatih dönemi Rum Patriği Gennadios'un "**İ'tikânâme**"sini (1584), "**Gülzâr-ı imân-ı Mesihî**" (1718), "**Kolay İmân Nasihatı**" (1753), "**Türkçe-Yunanca Sözlük**" (1804), "**İlimlerin İcmâli**" (1836), "**Coğrafya**" (1863), "**Temâşâ-i Dünya**" (1872), "**Osmanlı Edebiyatı Antolojisi**" (1873), "**Anadolu Salnâmesi**" (1889), "**Mukaddes Tarihi Nâmeler**"i (1898) gösterebiliriz.

Karamanlıca eserlerin bir kısmı '**çeviri**', bir kısmı da '**te**lif'dir. Çeviriler, daha çok Fransızca ve Yunanca'dan yapılmıştır.

Karamanlıca üzerinde daha çok Batılı Türkolog'lar çalışmıştır. S. Hüdaverdioğlu-Theodotos ilk kez bir '**Bibliyografya**' hazırlanmıştır (19). 1930'da yayımlanan bu çalışmada 71 maddede 54 adet Karamanlıca eser tanıtılmıştır. Araştırmacı **Sévrien Salavilla** ve **Eugène Dalleggio** de 1958, 1966, 1974 yıllarında 3 ciltlik bir '**Karamanlıca Bibliyografya**' hazırlanmıştır (20). Bu bibliyografyanın 4. cildi de hazırlanmaktadır. **Evangelia Balta** 1981

yılında, S. Salavilla ve E. Dalleggio'nun 3 ciltlik bibliyografyasına 'ek bir bibliyografya' yayımlamıştır (21). **Anastas Yordanoglu**; mezuniyet tezinde 20. yüzyılda yayımlanan Karamanlıca bazı kitapların adlarını vermektedir (22). Semavi Evince, 'Bir Nevşehir **Salnâmesi**' adlı kitabı tanıtmıştır. Bu konuda, Dr. **Robert Anhegger** çalışmalarını sürdürmektedir (23).

Karamanlılar, Yunan harfleriyle 'Günlük Türkçe gazete ve dergiler' de çıkarmışlardır. Bunların en ünlüsü '**Anadolu**' ve '**Asya**' gazeteleridir. **Evangelinos Misaelidis** (1820-1890) tarafından çıkarılan Anadolu Gazetesi 1851 yılında yayıma başlamış, 20. yüzyılın başlarına kadar yayımını sürdürmüştür.

Karamanlılar, Ortodoks Patrikhanesi'ne bağlıydılar. Müslüman Türkler, bunlara Hıristiyan oldukları için ilgi göstermemişler; Devlet Türkçe Dinî Tören yapmalarına izin vermemiştir. **R. Anhegger**'in bu konuda söyledikleri dikkat çekicidir:

"1870 yılında; Langa'da oturan Karamanlılar başlarında Piskoposları olduğu halde, Kilise'de vaazın ve dinî merasimin Türkçe olmasını istediler. Patrikhane, onlara karşı Osmanlı Hükümeti'nden yardım istemek zorunda kaldı. (Bu bilgiler, o dönem yayımlanan Bulgar Gazeteleri'nden alınmıştır)... Türkçe konuşan Hıristiyanlar gerçekten bir çıkmazda bulunuyordu. Kilise, onların Türklüğünü kabul etmediği gibi, Hıristiyan oldukları için Müslüman Türkler de onları benimsemiyordu" (24).

İstanbul ve Ege Bölgesi'nde yaşayan Rumlar, Karamanlıları içlerine almamış, onlarla alay etmişlerdir. Çünkü Karamanlılar Yunanca bilmiyorlardı, bilenleri de düzgün Yunanca konuşmıyorlardı. Düşünce, davranış, duygu ve gelenekleriyle Rumlardan çok farklıydılar.

19. yüzyılın ortalarına dek, Karamanlılar kendi çevrelerinde yaşadılar. Bu yıllardan sonra evlenmeler ve "**Siz, eski Yunanlıların torunlarıdır!**" kültür propagandasının etkisiyle hızla Yunanlaşmaya başladılar.

1850 yılından sonra Karamanlıları, Protestan yapma çalışmaları başlamıştır. Bu amaçla, Amerikalıların büyük çaba harcadıklarını, bir çok Protestanlıkla ilgili kitapların basıldığını ve Ortodoksların bundan rahatsız olduklarını görüyoruz. Protestan-

laştırma hareketinin temelinde siyasal nedenler vardır. Osmanlıların bu durum karşısında ne gibi önlemler (!) aldığını bilmiyoruz.

Karamanlıların Türk Kurtuluş Savaşı'ndaki durumları da tam olarak incelenmemiştir:

Ankara/Keskin Metropolitisi **Papa Eftim** 1918 yılından itibaren Patrikhane'ye cephe almış, daha sonra da Türklüğünü ilân etmiştir. Kurtuluş Savaşında Papa Eftim ile beraber bir grup Karamanlı da faaliyet göstermişlerdir. Bunlar; 1922'de Kayseri'de toplanan Kongre'de, Türk Kurtuluş Savaşı'na taraftar olduklarını belirtmişlerdir. Bu sırada, bir grup Karamanlı'nın çıkarttığı '**Anadolu'da Ortodoksluk Sadâsı**' isimli gazete ile de aynı görüşleri paylaştılar. Ayrıca, Kongre'nin sonuçları da TBMM'ne sunuldu. Öte yandan, 1922'de de '**Türk Ortodoks Patrikhanesi**'ni kurdular. Bu hususlar günümüze kadar gereği gibi açıklığa kavuşturulamamıştır.

ROBINSON CRUSOE ÇEVİRİSİ'NİN TANITIMI

Giriş'te yaptığımız açıklamalardan sonra 10x15 cm. boyutlarında 184 sayfa olan '**Robinson Crusoe Çevirisi**'ni aşağıdaki plâna göre tanıtmaya çalışacağız :

- a - Kapak sayfası,
- b - Kayseri Epitropisi üyelerine ithaf yazısı,
- c - Yayımcıların önsözü,
- d - Çevirmenin önsözü,
- e - Çeviriden bölümler,
- f - Kitap hakkında kısa bir açıklama,
- g - Kitap duyurusu.

a - Kapak Sayfası :

Adı geçen kitap 1853 yılında İstanbul'da **Ioannis Lazaridis Basımevi**'nde Epaminondas Lazaridis'in denetiminde basılmıştır. Çeviri, Antalyalı **Dimitrakis** tarafından yapılmıştır. Çevirinin hangi dilden yapıldığı ise belirtilmemiştir. Kapakta şunlar yazılıdır:

"Robinson Krosos hikâyesi olup, Entalia (Antalya) hanedanı kadiminden (eski ailelerinden) Daniilzâde i'tibârlı (saygın) H. (Hacı) Efram (Efraîm) Ağa mahdûmu (oğlu) meâl-i mevsûmleri (adlandırılan) mahâretli, kaabiliyetli (yetenekli) Çelebi Dimitrakis cenâblarından (tarafından) ale's-sevi' (eşit şekilde/aynen) istimâl olunan (kullanılan) Türkçe lisanına (diline) terceme olunmuştur (çevrilmiştir). F. İ. Konstantiniyye (İstanbul'da) Epaminondas Lazaridis Zîr-i Nezaretinde (denetiminde) bulunan, Ioannis Lazaridis Tabhânesi'nde (Basımevi'nde) 1853."

b - Kayseri Epitropisi Üyelerine İthâf (sunuş) Yazısı :

Kitabın 3. sayfası İstanbul'da, Kayseri'deki yoksullara yardım için kurulan "Kayseri Epitropisi (Hey'et)"nin yetenekli ve iyiliksever üyelerine sunulmuştur. 3. sayfada şunlar yazılıdır :

"İşbu Robinson hikâyesi (öyküsü), Der-Seâdet'de (İstanbul'da) efkâr-ı hayriyye (hayır/iyilik işleri topluluğu) ile teşkil olunan (oluşturulan) 'Kayseriyye Epitropisi' kaabiliyetli (yetenekli) ve hayırhâh (iyilik-isteyen) a'zaları (üyeleri) nâm-ı nâmilerine tenmik olunmuştur (adlarına güzel yazı ile sunulmuştur)."

İΣΠΟΥ

ΡΟΠΗΝΣΩΝ ΧΙΚΙΑΓΙΕΣΙ

Δέρι σαατεττέ έφχιάρη χαϊριέ ιλέ

τεσχιλ όλουγάν

ΚΑΪΣΕΡΙΕ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣΙ

Καπιλιετλου βε χαϊρχάχ άζαλερι

νάμη ναμιλερινέ

τενμικ όλουγμάτρου

Kitabın "İthaf Yazısı"

c - Yayımcıların Önsözü :

Kitabın 5 ve 6. sayfalarında bulunan önsözde; yayımcıların, 'Anadolu Gazetesi' yazarı Kulalı Evangelinos Misaelidis ve ortağı İoannis Lazaridis'in, Kayseri Epitropisi üyelerine sunuş yazıları vardır. Bu yazıda, hem kitabın taraflarından kabul edilmesi istenmekte, hem de kitap tanıtılmaktadır:

Bu önsöz'de, Robinson Crusoe romanının amacı, bundan çıkarılacak dersler (hisseler) anlatılmakta; sabırlı kişilerin her güçlüğü aşabileceği; çocukların, babalarının sözlerini dinlemelerinin gerektiği, aksi halde başlarına çeşitli felâketlerin gelebileceği, hayatta insanın geçimini sağlayamaz duruma düşebileceği ve bu durumlardan ancak kişinin istekle çalışıp, işi becererek kurtulabileceği anlatılmaktadır :

"Robinson Krusos hikâyesi; sabır, selâmettir (Sabretmek, kurtulmaktır) fehvasınca (anlamınca), işbu sabrın ne derecelerde makbûl (geçerli) idüğünü (olduğunu) ve bir evlâd, atasına (büyüklerine) itâat etmediği (boyun eğmediği) halde nice türlü (çeşit çeşit) gâziyelere (belâlara) düçâr olacağı (düşeceği) ve adem hadden (sınırdan) tecâvüz geçincemeden (geçinmekten) âciz (ne yapacağını bilmez) ve çâr-nâçâr (çaresiz) kaldığı hâlde geçinmeye ve günâ (bir çeşit) çâre bulabileceğini hâsıl-ı kelâm (sözün özü); 'Merâma (isteğe), dağlar dayanmaz', takdirce (deyimince) her adem, her bir icrâsı mümkünsüz (yapılması olanaksız) şeylerin merâm itdikte (arzu ettiğinde) işgüzarlıkla (beceriyle) aşan sûretini (şeklini) bulabileceğini..."

Basımcılar; romanın güzel ve eğitici olduğuna, Antalyalı Daniiloğlu Dimitraki tarafından ustalıkla Türkçe'ye çevrildiğini belirtmektedirler. Ayrıca, bu çeviriyi, üyelere cesâretle sunduklarını ve onlar tarafından kabul edilmesini rica etmektedirler :

"...ta'lim (öğretici) ve ta'rif edici (açıklayıcı) bir leziz ve lâtif (nefis/pek güzel) hikâye olmayın, Entalie (Antalya) hânedanından Daniiloğlu i'tibârlı Hacı Efram Ağa mahdumu (oğlu) meâl-i mevsümleri (adlandırılan) mahâretli, kaabiliyetli (yetenekli) Çelebi Hacı Dimitraki cenâblarından (tarafından) ale-sevi' istimâl olunan (aynen kullanılan) Türki lisanına (Türkçe'ye) terceme (çeviri) ve tarâf-ı kemterenemden (ben yeteneksiz kulunuzdan) zât-ı fâzılânelerinize (siz yüce şahsiyetlere) tenmik olunmakliğe (güzel bir şekilde sunulmaya) ictisâr kılınmış olup

(cesaret edilmiş olup), hüsn-ü kabûlü (hoş karşılanması) müs-tercâ-i çâkerânemdir (acizlerinin ümidleridir)."

Basımcılar; Dernek'in kurulmasının yoksulların yararına olduğunu, bilimsel yayınların yoksul çocukların aydınlatılmasında, olgunlaşmasında, kötü davranışlardan kaçınmalarında büyük yarar sağlayacağını belirtiyorlar. Kitabı, bu nedenlerle kendilerine sunduklarını belirtmekte ve kabul edilmesini rica etmektedirler:

"...Doğrusu mâre'l-zikr (anlattığımız gibi) Epitropi-i Hayriyyenin teşkili (Hayır kuruluşunuzun oluşturulması) hususu evve'l-emirde (öncelikle) efkâr-ı hayriyyeden ibâret (iyi/hayırlı düşüncelerinizden bulunan) bir keyfiyyet (durum) olup, beldenizin (şehrinizin) Devlet-i Aliye'ce (Osmanlı Devleti'nce) rûsûmatlarının (vergilerinin) aşan sûretle (şekilde) tahsiline (alınmasına) devâm ve ilm-i nef'iyyenin (yararlı bilimin) neşr (yayım) ve fakirü'l-fukarânın evlâdlarının (yoksulların çocuklarının) feyz-i âb (kafalarının/beyinlerinin aydınlanması) olmalarına sa'y ü gayret (çalışıp-çabalama) ve her bir su-i hareketin (kötü davranışın) men'ine (engellenmesine) dikkat etmek idüğine (ettiğine) nazaran (göre) değil bu makûle (bu tür), illâ dahî (ve de) laikli kitabın takdimi (sunulması), şâyân (yaraşır) idi ise de, işbu hikâye dahî (de) bi'l-zât (kendisi) sâl-ı fi'l-ül-beyân (açıklandığı gibi) niyyet-i hayriyyeye dâir (iyi/hayırlı amacımıza ilişkin) ah-lâk-ı hamide (övülmüş ahlâk) mevsûf (sıfatlandırılmış) bir kî-tâb-ı mahsûs (özel kitap) idüğünden (olduğundan) Atik Acem (Eski İran) Şâhı Arteşîrin (Artaxer) bir çobandan bir avuç suyu cesim (büyük) hediyyeden izdiyâd (çoğalma) hüsn-ü kabul ettiği (iyi karşıladığı) misillû (gibi) zâtlarınıza olan düyûn-i kesîreme (çok borçlarıma) bedel (karşılık) kabûl ve hoş göreceklerinize bi-iştibâh (şüphe etmeksizin) takdimine (sunulmasına) mubâdirret (hemen ânında teşebbüs edilmesi) kılınmıştır (istenmiştir)."

Yazının sonunda şu cümleler yer almaktadır :

"Der-i Aliye'de (İstanbul'da) 15 Ianuru (Ocak) 1853 kulları, Müellif-i Gazetâ-i Anatoli (Anadolu Gazetesi Yazarı), Evangelinos Misaelidis ve şerîki (ortağı) Ioannis Lazaridis."

d - Çevirmenin Önsözü :

Kitabın 7, 8, 9, 10 ve 11. sayfalarında **çevirmenin önsözü** (mukaddeme-i mütercim) yer almaktadır.

Μουκατδεμεί Μουτερδζίμ.

(Πρόλογος τοῦ μεταφραστοῦ.)

Εὐρώπα ἀλιμλερινὶν τεελιφάτη μουχταλιφειντέ
χεσαψήζ νετζέ λεζιζ βέ χέρ πιρὶ πὶρ ματτέ ζημνη-
τὰ μούστακηλεν γιαζηλμά χικιαγιελέρ ὀλουπί, τερ-
τζουμεσί χουσουσὸ μιμκινόλάν μεβαττέν ισετέ, ἴσ-
πὴ τερτζεμέ ὀλυνάν Ροπινσών Κροῦσος χικια-
γιεσί 1731 σενεσί Ιγγλιζλι Δανιήλ Δεφο ἐνάμ ἀλιμ
πὶρ ἐφέντι μααγιετιντέ χηζμετχιάρ ὀλτουγὸ ἐσνατέ
τεελίφ ὀλουνμούς ισε, Εὐρώπατε τζούμλε, ἔχλι οὐ-
λιχματέν πεσέντ ὀλουναράχ, ἐχαλινὶν χέρ σνη-
φηνήν ὀκμασηνά καρὰρ βιριλμέγιλε, χέρ πιρλερι-
νὶν λισανλαρηνά τεφατήιλε τερτζουμε ὀλουνμούα-
τούρ, χάττια μούκαττεμ Ἑρμενιάν μελκέτι ταχί
κεντοῦ λισανλαρηνά τερτζουμε ἰττίκασρὶ μεσῶχου-
τιμιζ ὀλμάγηλε, πὸ τεφά ἀλεσσεβὶ ἰστιμάλ ρετι-
γιμιζ Τουρχὶ λισανληνά ταχὶ τερτζουμεσί κιαχί
κελμίστιρ Ἀνατολουτά πουλουνάν Χριστιάν και-
σεχριλεριν γχηραάτ βέ τεφχιμὶ ἰτζούρ, αἰὸγ λὸα ἰα

Çevirenin önsözü.

Çevirmen, Önsöz'de batdı yazarların çok sayıda güzel hikâyeler yazdığını, her birinin anlatımlarının başarılı olduğunu belirtiyor. Bu eserlerden biri olan Robinson Cruose'nun 1731 yılında İngiliz yazarı Daniel Defoe tarafından yazıldığını söylüyor :

"Evropa (Avrupa) âlimlerinin (bilginlerinin) te'lifât-ı muhtelifesinde (çeşitli eserlerinde) nice (sayısız) lezîz ve herbiri bir madde (konu) zımında (içinde) müstakilen (bağımsız) yazılma hikâyeler olup, tercemesi husûsu mümkün olan mevadden (şeylerden) ise de, işbu terceme olunan Robinson Krusos hikayesi 1731 senesi İngiliz Daniel Defoe nâm (adlı) âlim (bilgin) bir efendi mahiyetinde (yanında) hizmetkâr (çalışan) olduğu esnada (sırada) te'lif olunmuş (yazılmış)."

Çevirmen, Robinson Cruose'nun Avrupa'daki bütün bilim adamlarınca, her sınıftan insanın okumasının yararlı olduğunu salık verdiklerini belirtmektedir. Kitabın defalarca Batı dillerine ve bu arada Ermenice'ye de çevrildiğini, bu çevirinin kendisi tarafından görüldüğünü yazmaktadır. Artık; Türkçeye çevrilmesinin de zamanının geldiğini şöyle belirtiyor :

"Evropa'da (Avrupa'da) cümle ehl-i ulemâdan (bilim adamlarından) pesend (beğenerek) ahâlinin (halkın) her sınıfının okumasına karar verilmesi ile, her birinin lisânlarına defâatiyle terceme olunmuştur, hattâ mukaddem (eski) Ermeniân milleti dahî (de) kendi lisanlarına (dillerine) terceme ettikleri meşhûdimiz (gördüğümüz) olmayile (bildiğimizden), bu def'a ale's-sevi (aynen) istimâl ettiğimiz (kullandığımız) Türkî lisanına dahî (Türkçe'ye de) tercemesi lâzım gelmiştir (çevrilmesi gerektirmiştir)."

Romanın, Anadolu'da yaşayan, Türkçe konuşan Hıristiyanların okumaları ve anlatmaları için çevrildiği belirtilmektedir :

"Anadolu'da bulunan Hıristiyan hemşehrilerimizin kıraât (okuma) ve tefhimi (anlatma) için..."

Çevirmen, romandan çeşitli dersler almanın tam zamanı olduğunu belirtmekle, çevirinin bir amaca yönelik olduğunu anlatmak istiyor :

"Robinson hikayesi envâ-i türlü (çeşit çeşit) kıssadan (öyküden) hisse (ders), alınacak sıralar (zaman) olup..."

Robinson Cruose romanı hakkında; romanın sâde bir biçimde yazıldığı, Batılı yazarların söylediği gibi anlamının derin ve insana yararlı olduğu belirtilmektedir:

"Vâkıa (her ne kadar) işbu hikâye bir nev' (çeşit) pek sâde (yalın) ve sâir hikâyeler gibi türlü nüfûz ve sûretten (çeşitli etki ve şekillerden) ibâret bir nakliyyat (anlatım) görülür ise de, halbuki nice (oysa ki bir çok) Evropa âlimlerinin kavli (sözleri) ve takrirî (yazmaları) üzre işbu hikâyenin maddesi (konusu) derin derecede insana menâfielu (yararlı)..."

Çevirmen, Robinson Crusoe'yu okuyanın; insanın yaratıldığı durumu, geçinme biçimlerini, aşırı yoksulluk ve zenginliğin gerçek değerini, insanın akraba ve sevilen dostlarına ihtiyacı olduğunu öğreneceğini belirtiyor:

"Ve bunun kırâatinden (okunmasından) insanın hâlk (yaradılış) olduğu hâl (durum), ve ol dem (o zaman) geçindiği usûl (yöntem) anlaşılır ve bir de kesret (çok) derecede yoksulluk ve vâriyetin (zenginliğin) kıymet-i hakîkisi (gerçek değeri) bilinir. Ve yalnızlıkta kişinin akrabaya yâhûd ahbâbeye (dostlara) ne derece muhtâc olduğu..."

Çevirmen, Platon'un (Eflâtun'un); "Onsuz olmaz" dediğini belirtiyor. İhtiyaçlarımızı birinci ve ikinci derecede gerekli olanlar diye ikiye ayırıyor. Birinciler; yemek, içmek, giyinmektir. Bunlar olmadan, insan yaşayamaz. İkinciler; lüks olanlardır. Bunlar olmadan, insan yaşayabilir. Gösterişe önem vermek insanı bencilleştirmiştir, demektedir.

"Eflâtun'un (Platon'un) karar verdiği 'Ek ton on uk anef' yâni, 'Onsuz olmaz', mertebe lüzûm-u hakîkinin (salt gerçeğin) farkında olunmadığından, beher türlü, yâni yemek, içmek, giyinmek vesâir geçim sûretinin (şeklinin) ne kadar lüzûm-u der-kâr (gerekliliği açık) olmasa olmaz, ve ne kadar hevâî (boş) eshâb-ı saltanât (hüküm sürme gerekçesi) olmasa da olur, ammâ olmalı mertebesinden olduğu, ve'l-hâsıl (sözün kısası) kişinin hâlk olduğu (yaratıldığı) raddelerden (zamandan) şimdiye dek insanın asıl lüzûm-u hakîkisine (salt gerçeğine) müdâvemet (devam) edici ne kadar şeyler, ve ne kadar da hevâî bâd-i saltanât (boş saltanat rüzgârı) şeyler icâd etmiş olduğu (bulduğu) anlaşılır."

Çevirmen, hem derviş, hem de Eski Yunan Felsefe Okulları'ndan **'Stoa Öğretisi'**nin taraftarlarının 'Bir lokma, bir hırka' düşüncesiyle yaşadıklarını, bunun doğru olmadığını ve bunun karşıtı olan gösterişli yaşayışı da benimsemenin yanlış olduğunu şöyle belirtiyor :

"Vakıa (her ne kadar) dervişler yâhûd atik (eski) Yunanlılar (Yunanlılar) eyyâmında (zamanında) Stoiki nâm (diye bilinen) filozoflar tarikatından (öğretisinden) olup da, 'Bir hırka, bir lokma' o da olamaz, lâkin bir ucu olmuyor dersen, öbür aksi tarafı olan kemâl-i saltanâta (olgun, mükemmel saltanata/hüküm sürmeye) meyyâl (eğilimli) olmak da revâ mı? (uygun mu?)"

Çevirmen, Stoa Okulu'nun kurucusu **Epiküros** (İ.Ö. 341-270) ve taraftarlarının düşüncelerine de yer vermektedir. Bunlar, 'Tanrı'nın gerekli olan şeyleri bol verdiğini, bize gereksiz olanları da az yarattığını' söylemişlerdir. Bize gerekli olanlar, onlara göre hava, içecek su, yenilecek otlar vs.'dir. Gereksiz olanlar da inci, elmas vs.'dir. Sabır (katlanmak) ve tevekkül (boyun eğmek) iyidir, ama hiçbir şey yapmadan oturmak da kötüdür :

"Fi'l-hakıka (gerçekten) Stoikilerin pîri (üstâdı) Epiküros ve tebaası kabillerince (o'nun yolunda gidenlerce) 'Şükr olsun Tanrı'ya ki lüzûm-u hakıkası (salt gerçeği) olan eşyâyı mebzûl (bol) yaratmış ve nâdirâtтан (ender) şeyleri de bize lüzûmsuz (gereksiz) yaratmış derler idi.' Şöyle ki: Lüzûm-u hakıkası olan şey dedikleri nesnelere, nefes alacak hava, içecek su, yiyecek ot vesâire oluyor, vakıa (böyle olmakla beraber) bunlar akçe (para) ve bohçayla (mülkle) olmayıp mebzûl (bol) ve yanıdır (benzerleridir) ve nâdirâtтан (ender) şey dedikleri, elmas ve inci gibi şeyler olup, bu misillü (gibi) şeyleri Tanrı bunları lüzûmsuz (gereksiz) yaratmış, onlar bu kabilde (olabilir) bulunurdu, halbuki pek de o raddeye (dereceye) Allah'ın rızası olmayıp ni'metiyle (verdikleriyle) mütenâim (naz ve nimetle yaşayan) olup da kendine şükr ü tevekkül (minnettarlık ve verilene boyun eğerek) etmek ne derece laik (gerekli) olduğunu da âlem (herkes) bilir, fakat Cenâb-ı Hakk'a her vakitte tevekkül ve sabır üzere durmak ve gûnâ (çeşitli) hayrlı (iyi) olduğu mâlûm (bilinir) ise de, Allah kayırsın deyip, elini, ayağını sallayıp put gibi oturmaktan ise..."

Çevirmen, babaya itâat etmenin (boyun eğmenin) iyi bir şey olduğunu, dünyada iyi ve kötünün bununla anlaşılacağını belirtmektedir:

Yaban ellerde insan yalnız kalabilir. Kendini bir çok şeyle avutabilir. Ama, dostun yerini hiç bir şey tutmaz. Hikâye okudukça, bunların daha iyi anlaşılacağını söyledikten sonra "Ön-söz"ü bitirmektedir:

"Ve yaban yerde olup faydası olduğu ve atalara itâat edip (bcyun eğip) inkisârlarını (bedduâlarını) almamak ne kadar iyi şey olduğu ve'l-hâsıl (kısacası) insanın cihânda bulabileceği fenâ haller ve iyi haller, asıl kıymeti üzere bundan anlaşılır, sanki fenâyı göstererek ona müdâvemet edici (sürekli) iyiliğin kadri-ni (değerini) öğretir ve yaban yerlerin yalnızlığı, yoksulluk, açlık ve korku, karanlık, soğuk vesâir biçâreliklere (çâresizliklere) karşılık, aşhâneler ve şerbetler ve kürk ve avizeler, çalgılar tertib etmeyerek (düzenlemeyerek), beherinin (her birinin), karşısına birer birer insana kâfi olacak (yetecek) kadar devâsını (yararını) görmüş bir ahhâbın cem'i vakitte (her zaman) adam ne kadar tabiatça lüzûm-u der-kâr (gerekliliği açık) etmek ve şu kadar olduğu ve el-hâl (hâlen) lâzımdır diye ta'bir ettiğimiz (açıkladığımız) bunca eşyanın ne kadar hevâi (gereksiz) ve ne kadar lüzûm-u hakikî (gerçekten gerekli) der-kâr (gerekliliği açık) anlaşılacak, okuyana külli menâfiyesi (bütünüyle yararlı) olduğundan, terceme olunmuş ise de, hikâyeyi okudukça dahî (da) a'lâ (daha iyi) anlaşılır."

Son cümleler; çevirmenin adı, memleketi ve çevirinin yapıldığı tarihi belirtmektedir:

"Mütercim, H. Dimitrios Efram Daniiloğlu, Entalieli (Antalyalı). Entalie'de (Antalya'da) Ağustu (Ağustos) 15."

e - Çeviri'den Bölümler :

13. sayfadan itibaren Robinson Cruose çevirisi başlamaktadır. Çeviri hakkında bilgi verebilmek için bazı bölümlerini aynen aktarıyoruz :

"Robinson Crusos Hikâyesi
Cild-i Ewel (Birinci Cild)

ΡΟΠΙΝΣΩΝ ΚΡΟΥΡΣΟΣ ΧΙΚΙΑΓΕΣΙ.

ΔΖΙΑΤΙ ΕΒΒΕΛ.

—αο—

ΓΓΓΙΑΤΕΡΑΝΗΝ Ἐξετέρα ταπίρ ὄλκνάν τενίζ
γιαλησηντὰ κιαίν σεχριντέ, βακτὴ ἰλέ Κροῦσος
νάμ πῖρ σιμσαρήν 3 νεφέρ ὄγλάν ἐβλατὴ ὄλουπ,
πογιούκλερι κέντζικεν βεφάτ ἰτμίς, βέ Ῥοπίναίων
νάμ κιοῦτζιτζῶκ ἐβλατλαρὴ σὰγ καλοῦπ ἀνασὴ βέ
πάπασὴ πουνού κιοῦζ πέπεγι κίπὶ σεβίπ, πίτουν οὐ-
μιτλερινὶ πουνά πινά ἰτερλέριμις ἰσέτε, ἴσπου ρου-
χαππετλερι ἀρττήκτζα τζοτζουκτὰ ταχί πῖρ νέβ
ἰταατσηζλήκ, βέ μᾶνιτλικ, βέ κεντού ἀκηνινέ γιο-
ρδουμεκλικ πεϊτὰ ὄλουνμούς.

Robinson Crusoe Hikâyesinin Birinci Bölümü.

İngiltere'nin Eksetera ta'bir olunan (denilen) deniz yalısında (kenarında) kâin (bulunan) şehrinde, vakti ile Krusos nâm (adlı) bir simsarın üç nefer (tane) oğlan evlâdı olup, büyükleri genç iken vefât etmiş ve Robinson nâm küçük evlâdları sağ kalıp anası ve babası bunu gözbebeği gibi sevip, bütün ümidlerini buna binâ ederler imiş (bağlarlarmış) ise de, işbu muhabbetleri (sevgileri) arttıkça çocukda dahî (de) bir nev' (tür) itâatsizlik (söz dinlememe) ve muânidlik (inadçılık) ve kendi aklına yürümeklik peydâ olmuş (buyruk olmuş).

Robinson'un sinni (yaşı) kemâle (olgunluğa) yettiğinden, ataları (büyükleri) bunun tutacağı zanaati düşünerek, bir zanaat tahsil etmesini (öğrenmesini) babası nasihat verir idi ise de Robinson'un seyahate meyli (eğilimi) olup, envâi (çeşitli) millet ve hükümetin ahlâkı ve etvârını (davranışlarını) anlamasına arzûsu olduğu best (merâk) eder durur idi, bu misillü (gibi) arzûsu ise külliyyen (tümüyle) laiksiz olup, kendini budala meşrep (akılsız yaradılışlı) olduğuna delâlet (işaret) idi, çünkü dünyaı seyâhat edecek zât her ilimde aşnâ olması (bilmesi) gerek iken, Robinson bunlardan bi-haber (habersiz) idi, hattâ 17 yaşına varmış iken hiç bir şeye meyli (eğilimi) olmayıp vaktini berhava sarf (boşyere harcıyıp) ve Eksetera şehrinin sokaklarını dolaşır idi, beher gün babasına seyahat (isteğini) arz ederek (söyleyerek) tadsız eder idi ise de ne merâmıyla (maksadıyla) seyahat edeceğini bilmediğinden, izin vermeyip artık bundan böyle buna dâir lâf etmemesini (bu konuda konuşmamasını) tenbih eyledi. (s. 13, 14)."

"**Doğrusu** Robinson atalarından (büyüklerinden) izinsiz gittiğini iyi etmeyip, cesâretli ve akılsız iş tutmuş oldu. Ve atalara deyûn (düyûn-borç) olan farzın (gerekli şeylerin) pek az kişiler farkındadır, ve her kim i'timâd etmez (güvenmez) ise, bilsin ki mücerred (tek başına) ise, ihsân (iyilik) gelmeyip âkıbeti hayr (sonu iyi) değildir." (s. 15).

"**Ferdâsı** (ertesi) gün artık merâk ne yiyeceği üzerinde idi; ekmek mi, et mi, ot mu, sût mü, hiç birisi yok idi ve gördüğü ağaçların hepsi meyvesiz idi." (s. 25)

"**Şimdi** artık ne iş tutacağını tefekkür (düşünür) eder idi ve asıl endîşesi kış idi ki, o soğuk demlerde (günlerde) hasb'el-icâb (durum gereği) lâzım olup deyû (diye) o lamalardan (Güney Amerika'da yaşayan bir hayvan) gerek ölü gerek diri mücerred (yalnız onlardan) birkaçını tutmak iktizâ ettiğini (gerekliğini) anladı." (s. 40)

"**Hâsılı** (kısacası) çömlekçiliğe başlayıp külhânı (ocağı) bitirdikte, aceb sırlı (vernikkomenon/vernikli) kab yapmanın çaresi olamaz mı diye..." (s. 67)

"**İmdi** (O halde) Robinson az beri düşman yürüyüşünden kendini selâmet beller (kurtulduğunu sanır) ise de ya kemekân (eskisi gibi) muhasereye alacak (kuşatacak) olur ise ne yapmalı idi; artık burasını tefekkür etmeyle (düşünmeyle) daim (her zaman) arsanın içinde sütü sağılır bir Lama (hayvan) alıkoydu, yiyeceği otuyla berâber ve bunları iktizâsına (gereğine) göre gün-be-gün (günden güne) tâzelemek niyyet eyledi.

"**Robinson Hikâyesinin birinci faslı (bölümü) tamâm oldu (bitti)**" (s. 83, 84)

"Robinson Krusos Hikâyesinin İkinci Faslıdır (Bölümüdür)."

Robinson'un müddeti güzâr ettiği (geçtiği) senelerin bâzı ifâdeye şâyân (yaraşır) olmayanlarını sarf-ı nazar ederek (vazgeçerek) zuhûrât-ı meşhûrelerini (meşhur olayları) vasf ederiz (anlatırız) ki bir gün hava açık olduğu esnada (sırada) baktı ki karşıdan havaya doğru bir duman çıkıyor ve bu maddenin neticesini tahkik (araştırmak) için derhal bir tepeye çıkıp o tarafa doğru taaccüb ile (şaşıarak) nazar etti (baktı) ise bir de gördü ki 5-6 kadar sandalı yalı kenarına çekip, 30 nefer (kişi), kadar yabânî (vahşi) adamlar bir ateş başına toplanıp, hora teperek acâib (şaşılacak) ve garâib (garip, tuhaf) ünler (sesler) ile türkû çağırıyorlar (söylüyorlar)." (s. 85)

"**Hâsıl-ı kelâm** (sözün özü) Paraskevas (Robinson'un kölesi Cuma) ile sabahtan akşama dek kemekân (eskisi gibi) gayret ile işlemekte olup, âlet o ma'küle (o akla yatkın şey) iken yine işi laiki ile (hakkıyla) ilerlettiler ve iki ay mürûr etmesi (geçmesi) iken, o yabânî (vahşi) insanlar rüzgârın ber-aksi (geri dönüp) teneffüs etmesi ile Robinson'un ateşine gelemediler." (s. 102-103)

"**İmdi Robinson** encâmki (sonraki) gün Paraskeva (Cuma)'yı aşağıda bırakıp kendi tepenin başına çıktı, işbu hatâya düşeliden beri başına gelen tuhâf (şaşılacak) zuhurâtları (olayları) mütalaa etmeye (etraflıca düşünmeye) ve Hakk Dîvânı'na (Tanrı huzûruna) durup, ellerini gökyüzüne kaldırdı." (s. 113)

ΡΟΠΙΝΣΩΝ ΚΡΟΥΣΟΣ

ΧΙΚΙΑΓΙΕΣΙΝΙΝ

ΙΚΙΝΖΤΙ ΦΑΣΗΛΗΔΗΡ.

—ο—

Ροπινσώνουν μούτδέτι κρούζαρ ιτόιγι σενελερίν
πάζη ιφαδεγιε σαγιάν ὀλμαγιανλαρηνη σάρφη να-
ζάρ ιδερέκ, ζουχουράτη μεσχουρελερινι βάσφ ιδέριζ-
κι, πέρ κρούν χαβά άτζήκ ὀλδουγού έσναδέ πακδή-
κι καρσούδάν χεβαγιε τογρού πέρ δουμάν τζηκή-
γιορ, βε πού μαδδενίν νετιόζεσινι ταχκίκ ιτζούν
δέρχαλ πέρ τεπεγιε τζηκήπ ὀ ταραφά τογρού τεε-
δζούπιλε ναζάρ ιτόι ισέ, πίδε κιορόούκι 5—6 κα-
δάρ σαντάλ γιαλή κεναρηνά τζεκιλίπ, 30 νεφέρ κα-
δάρ γιαπανι άδεμλέρ πέρ άτέζ πασηνά τοπλανούπ,
χώρα τεπερέκ άδζαγιπ βε γαραίπ ούνλέριλε τούρκι
τζαγηρήγιορλαρ. Ροπινσών χαβφιντέν δάρ σιλδι
δζανηνή τεσλίμ ιδίορδου, λάκιν γίνε Άλλαχά
ούμιδ ιδερέκ κενδινε κελδι, βε δέρακαπ τεπεδέν έ-
νιπ, Δζενάπη Χακκήν ιμδαδηνή διλεγιερέκ σιλαχ-

Robinson Crusoe Hikāyesinin İkinci Bölümü.

"Hâsılı (Sözün özü), Robinson sefineden (gemiden) çıkardığı döşegin üzerinde o gece sabaha dek rahat ile yatıp uyudukta, ibtidâki (önceki) kuvveti yerine gelip, Hakk'a teşekkür ederek, erkenden kalkıp yalı kıyısına çıktı ise artık gemiyi olduğu yerde göremedi ve deryânın (denizin) üzerinde perâkende (dağınık şekilde) yüzen tahtalardan farkına vardı ki, o fırtına esnâsında bütün bütüne şikest (kırılmış) ve gark (batmış) olmuş idi..." (s. 143, 144)

"Ol dem (o zaman) Robinson, İspanyolu silâhlandırıp Paraskeva'ya tüfekleri doldurttu ve yeniden kavgaya hazır oldu ve İspanyol silânlandı ise iki yabanî de o öldürdü." (s. 152)

"İmdi, Paraskevas sipariş olunan âlet-i harbiyyeyi (savaş araçlarını) tamamen getirdikte, silâhlanıp giderler iken o ormanlara doğru dağılan sekiz nefer (kişi) müsellâhları (silâhlandırılmış adamları) öğlenin sıcağından nâşi (ötürü) ağaçların gölgesine yatıp uyuduklarını gördüler ise..." (s. 167)

"Ve Robinson nakl ettikçe (anlattıkça) kemâl-i iştâh (zevkle) ve taaccüb (hayret) ile dinlerler idi, Robinson dahi bâzı nakl-i hikâyesinin (anlattıklarının) arasında evlâd (çocuk) sahibi atalara (babalara) dönüp, 'Ey! Siz ki atalarsınız (babalarsınız), eğerçi (her ne kadar) evlâdlarınızı severseniz küçüklükten ferâset (hemen anlama) ve i'tikâd (inanç) ve işgüzârlık (teceri) ta'lim eyleyin (öğretin) der idi..." (s. 181)

"...ve nefsinize garaz eden (hedef alan) düşmanı, fakat sabrı ile halîm (yumuşatıp) efkâr-ı bitilesinden (mendeb edebileceğimizi ve cezâ-i vakitte (cezalandırma zamanında) ve her bâbda (konuda) işgüzârlık (beceri) herşeyin serf-i râzı (başını yükselten) ettiğini cihâne (dünyaya) ilân ettiler (açıkladılar ve duyurdular).

Temel Hikâye Robinson." (s. 183)

f - Kitap Hakkında Kısa Bir Açıklama :

Çevirmen, Robinson Cruose hikâyesinin bütün dünya dillerine çevrildiğini yineliyor ve Arapçasının Mısır'da yayımlandığını belirtiyor.

g - Kitap Duyurusu :

Tanıttığımız kitabın son sayfasında (s. 184'de), bir kitap duyurusu bulunmaktadır. Robinson hikâyesini okuyanların isterlerse aşağıdaki kitapları Anadolu Basımevi'nden sağlayabilecekleri yayımcı Evangelinos Misaelidis tarafından duyurulmaktadır. Duyurulan kitapların adları şunlardır :

"Mekteb-i Fünûn-i Maşrikiyye (Doğu Fenleri Okulu).
Tevârihât-ı Mütelevvîn (Renkli Tarihler).
Theagenis ve Harikeia Hikâyesi (Klâsik bir Yunan Hikâyesi).
Ferâiz-i Mesihîyye (Hıristiyanlığın Emirleri).
Ahlâk-ı Sıbyân (Çocuk Ahlâkı/Terbiyesi).
İstiktâb (Kompozisyon, Yazma Dersleri).

S O N U Ç

Türkçe, çeşitli Alfabe'lerle yazılmış ve yazılmakta olan bir dil'dir. Bu alfabelerin sayısı 10 civarındadır. Yunan Alfabeti ile yazılan "Türkçe yazma ve basma" eserlerin sayısı oldukça fazladır. Göktürk, Uygur, Arap ve Latin harfleriyle yazılan metinler üzerinde yapılan incelemelerin çokluğuna karşın Yunan harfli Türkçe metinler üzerinde yapılan inceleme sayısı bir hayli azdır. Edebiyat Tarihimiz ile ilgili kitaplar Yunan harfli Türkçe eserleri kapsamları dışında bırakmışlardır. Bu nedenle, bu eserler yeterince tanıtılmamıştır.

Yunan harfli Türkçe yazılara **Karamanlı Edebiyatı** denildiğini 1584-1924 yılları arasında 500'e yakın kitabın basıldığını, bu Edebiyat'ın son yıllarda incelenmeye başlandığını "Giriş"te belirtmiştik. Ne yazık ki, bu eserler, Yunan Harfli oldukları için Türk Edebiyatı üzerinde bir etkisi olmamıştır.

Özetlersek: Karamanlılar, Osmanlı toplumu içinde yaşayan büyük bir topluluktur. Batı ile ilişkileri Osmanlılardan önce başlamıştır. Bu, kendini Edebiyat alanında da göstermiştir.

Karamanlınca kitaplarda kullanılan dil Türkçe'dir. Karamanlınca Türkçe'nin özelliklerini taşımaktadır. Bu eserlerin oluşumunda kültürümüzün izleri vardır. Bu nedenle, Karamanlı Edebiyatının da Türk Edebiyatı içine alınması gerekir kanaatindeyiz. Bu

takdirde, Karamanlı Edebiyatı üzerinde yapılacak incelemeler, Türk Edebiyatı Tarihindeki bazı bilgileri de değiştirecektir. şöyle ki :

Batı Edebiyatı'ndan eserlerin Arap harfleriyle Türkçe (Osmanlıca)'ye çevrilmesi Tanzimat'tan sonra (1839) başlamıştır. **İlk edebî çeviri** 1862 yılında Yusuf Kâmil Paşa tarafından yapılmıştır (25). Bu, Fenelon'un 1699 yılında (26) yayımladığı "Télémaque" çevirisidir. Bu çeviriyi, Fransız Edebiyatı'ndan yapılan diğer çeviriler izlemiştir. 1864'de Ahmed Lütfi Efendi, Arapça çevirisinden "Robinson Cruseo"yu Türkçe'ye çevirmiştir (27). Halbuki, Batı Edebiyatı'ndan eserlerin Yunan harfleri ile Türkçe (Karamanlıca)'ye çevrilmesinin tarihi daha eskilere gitmektedir. Tanıtığımız "Robinson Cruseo Çevirisi" Türkçe'ye batı edebiyatından yapılan ilk çevirilerdendir. Bu çeviri 1853 tarihini taşımaktadır. Ermeni Harfli Türkçe çevirilerin tarihleri daha da eskidir (28).

Burada dikkati çeken nokta; Osmanlıca'ya çevrilen ilk eserin büyük bir önem taşımamasına rağmen, Karamanlıca'ya çevrilen Robinson Crusoe romanının bir başyapıt olmasıdır. Bilindiği gibi, Robinson Crusoe romanı sıradan bir insanı ele alan, büyük bir kitleye hitâbeden ve bir çığır açan yapıttır.

Çeviri hakkında da şunları söyleyebiliriz :

Basımcılar ve çevirmen, uzun önsözlerinde kitabı tanıtmakta ve amacını da ortaya koymaktadırlar.

Çevirmen, Türk ve Batı Edebiyatını tanımakta, kitabın daha önce Türkçe'ye çevrilmediğini bilmekte, Arapça ve Ermenice çevirilerinin olduğunu ve eserin önemli bir roman niteliğinde olduğunu belirtmektedir.

Çevirmen, Türk ve Batı kültürlerini de iyice bilmektedir. Önsöz'de Platon (Eflâtun)'dan, Epiküros'dan söz etmesi, İslâmî terimlere yer vermesi bu görüşümüzü doğrulamaktadır.

Çevirmen, Önsöz'de yanlış ve eksik bilgiler de vermektedir. Romanın 1731'de yayınlandığını söylemesi ve Robinson Crusoe'nun 2. ve 3. ciltlerinden söz etmemesi gibi. Gerçekte roman 3 cilt'tir. 1. ve 2. ciltleri 1719'da, 3. cildi ise 1720'de yayımlanmıştır. 1731 tarihi ise romanın yazarı Daniel Defoe'nin ölüm tarihidir.

Bir de; çevirmen, çeviriyi hangi dilden yaptığını belirtmemiştir. Ayrıca, çevirinin, bir çeviriden ziyade, bir özet, bir nakl şeklinde olduğu da dikkat çekicidir.

Çeviride, Osmanlıca-Karamanlıca karışımı bir dil kullanılmıştır. Karamanlıca'da bir yazım birliği olmadığı için bir çok "sözcük" hatâlı yazılmıştır; bu da okumayı güçleştirmektedir.

Bu çeviride kullanılan Yunanca sözcüklerin sayısı çok azdır. Kullanılanlara da, Türkçe ekler getirilmiştir. Ayrıca, Türkçe'de bulunan seslerin bütünü "harf çiftleri" ve "çevirim yazı" işaretleri ile gösterilmiş, noktalama işaretlerinin de bir çoğu kullanılmıştır.

Metni bugünkü yazımıza aktarırken, yazım yanlışlarını elimizden geldiğince düzeltmeye çalıştık ve yer yer parantez içinde karşılıklarını da verdik.

KAYNAKLAR

- 1) Mahmut H. Şakiroğlu, Belleten, XXXVIII/152 (Ekim 1974), s. 764.
- 2) Mahmut H. Şakiroğlu, ibid., s. 757.
- 3) Anastas Yordanoğlu, Karamanlıca (Yayımlanmamış Mezuniyet lezi), İst. 1973.
- 4) İslâm Ansiklopedisi, Karaman maddesi.
- 5) Semavi Eyice, Belleten, XXVI/102 (Nisan 1962), s. 369.
- 6) Doğan Avcıoğlu, Türklerin Tarihi, I, İst. 1979, s. 159.
- 7) Janos Eckmann, "Anadolu Karamanlı Ağzına Ait Araştırmalar", Ank. 1950, s. 165.
- 8) Semavi Eyice, ibid., s. 370.
- 9) Talât Tekin, "Grek Alfabesiyle Türkçe", Tarih ve Toplum Dergisi, s. 3, İst., 1984, s. 183.
- 10) Semavi Eyice, ibid., s. 370.
- 11) Talât Tekin, ibid., s. 183.
- 12) Janos Eckmann, ibid., s. 165.
- 13) Talât Tekin, ibid., s. 183.
- 14) Teoman Ergene, İstiklâl Harbinde Türk Ortodoksları, İst., 1951.
- 15) Mehmet Eröz, Hıristiyanlaşan Türkler, Ank., 1983.
- 16) Robert Anhegger, "Karamanlı lürkçesi", Tarih ve Toplum Dergisi, s. 4, İst., 1984, s. 242.
- 17) Semavi Eyice, ibid., s. 369.
- 18) Janos Eckmann, ibid., s. 167, 168.
- 19) S. A. Houdaverdoğlu-Theodotos, H. tourkophonos hellenike philologia, "Epeteris tes Het. byzantion Spoudon", VII (1930)
- 20) Sévérien Salavilla et Eugene Dalleggio, Karamanlidika, Bibliographie analytique d'ouvrages en langue turque imprimés en caracteres grecs., Athenes, I, II, III, 1958, 1966, 1974.
- 21) Evengelia Balta, Karamanlidika: Additions, (1584-1900) Athenes, 1981.
- 22) Anastas Yordanoğlu, ibid.
- 23) Robert Anhegger, "Hurufumuz Yunanca" Ein Beitrag zur Kenntnis der Karamanisch-Türkischen Literatur, Anatolica, Nr. VII, (Leiden), 1979-1980 ve "Nachtraege zu Hurufumuz Yunanca", Anatolica, Nr. X, (Leiden) 1983.
- 24) Robert Anhegger, Karamanlı lürkçesi, Tarih ve Toplum Dergisi, s. 4, İst., 1984, s. 242.
- 25) Mehmed Kaplan, İnci Enginün, Birol Emil; Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi I., 1839-1865, İst., 1974.
- 26) Cevdet Perin, Tanzimat Edebiyatında Fransız Tesiri, İst., 1946.
- 27) Ahmet Hamdi Tanpınar, 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, İst., 1967.
- 28) A. Iurgut Kut, "Ermeni Harfli Türkçe Telif ve Tercüme Romanlar" Beşinci Milletlerarası Türkoloji Kongresi, İst., 1985.